

*Een analyse van het profiel
van de Vlaamse verkozenen
bij de Kamerverkiezingen
van 1987 tot en met 2014*

Gert-Jan Put, Jef Smulders en Bart Maddens

Inleiding en belangrijkste resultaten

In deze nota gaan we na in hoeverre het profiel van de *verkozenen van de Vlaamse partijen bij de Kamerverkiezingen* in de lijn ligt van het profiel bij alle vorige Kamerverkiezingen sinds 1987. De variabelen die we daarbij in kaart brengen zijn het geslacht, de leeftijd, het al dan niet bekleden van een politiek mandaat op gemeentelijk¹ of nationaal niveau en de woonplaats. We kijken hierbij enkel naar de *rechtstreekse verkozenen vlak na de verkiezingen*, dus de kandidaten die op basis van hun voorkeurstemmen of hun plaats op de lijst een zetel in de Kamer behalen. We bekijken met andere woorden de situatie vóór opvolgers de plaats innemen van verkozen parlementsleden die minister worden, en dat voor alle verkiezingen.

De belangrijkste resultaten van het onderzoek worden hieronder kort samengevat:

- In 2014 werden slechts twee kandidaten voor de Kamer verkozen buiten de nuttige volgorde: Jan Jambon en Christoph D’Haese. Beide zijn N-VA-lijstduwers in hun respectievelijke kieskringen Antwerpen en Oost-Vlaanderen.
- De gemiddelde leeftijd van de verkozenen bedraagt 45,2 jaar, en blijft vrijwel constant tegenover 2010.
- De mannelijke verkozenen zijn gemiddeld 2,7 jaar ouder dan hun vrouwelijke collega’s.
- We zien een opvallend curvilineair patroon bij de leeftijd van vrouwelijke verkozenen: tussen 1995 en 2007 vond er een grondige verjonging plaats, maar in 2010 en 2014 werd deze groep geleidelijk terug ouder.
- Groen blijft veruit de jongste Vlaamse fractie in de Kamer met een gemiddelde leeftijd van 39 jaar.
- Het percentage vrouwelijke verkozenen stijgt opnieuw en landt op 44,8%. Nooit eerder werden er zoveel vrouwen verkozen in de Kamer aan Vlaamse zijde.
- Maar liefst 87,4% van de verkozenen bekleedt een gemeentelijk mandaat. Dat is een stijging van 26% ten opzichte van 2010.
- Het aantal verkozenen uit centrumsteden daalt lichtjes in 2014. Daartegenover staat een lichte toename van verkozen kandidaten uit de kleinste gemeenten (<13.000 inwoners).

---

¹ Voor wat betreft de lokale mandaten heeft de analyse enkel betrekking op de jongste vijf verkiezingen.

Resultaten

1. Aantal verkozenen en verkozenen buiten de nuttige volgorde

Deze analyse heeft betrekking op alle 783 Vlaamse verkozenen in de Kamer sinds de verkiezingen van 1987. Van dit totale aantal verkozenen zijn er telkens een aantal personen die verkozen worden buiten de nuttige volgorde. De nuttige volgorde staat gelijk aan de bovenste plaatsen op de lijst, naar rato van het aantal zetels dat een lijst in een kieskring behaalt. Wanneer een lijst bijvoorbeeld vier zetels haalt, bestaat de nuttige volgorde uit de eerste vier plaatsen, waarbij het niet uitmaakt of de volgorde gerespecteerd wordt. Het is dus niet van belang of de derde kandidaat als tweede, als derde of als vierde verkozen wordt. Kandidaten die als lijstduwer of vanop een lagere plaats op de lijst verkozen raken, doorbreken de nuttige volgorde.²

Tabel 1: Aantal Vlaamse verkozenen buiten de nuttige volgorde per verkiezing

1987	1991	1995	1999	2003	2007	2010	2014
0	0	0	0	10	9	6	2

Tabel 2 geeft het aantal Vlaamse verkozenen buiten de nuttige volgorde weer voor alle Kamer-verkiezingen sinds 1987. In 2014 zijn er slechts twee kandidaten die hierin slagen: Jan Jambon in de kieskring Antwerpen en Christoph D’Haese in Oost-Vlaanderen. Beide waren lijstduwers voor N-VA in hun respectievelijke kieskringen.

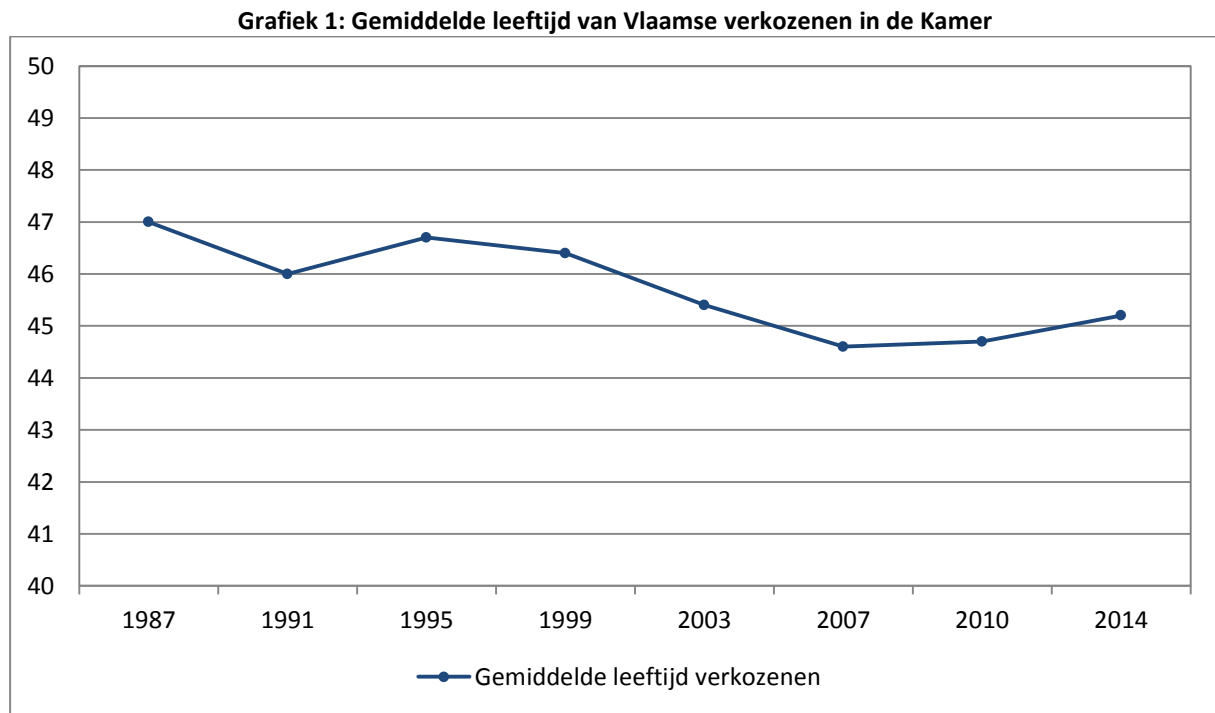
Nochtans was het aantal verkozenen buiten de nuttige volgorde zeer sterk is toegenomen sinds de verkiezingen van 2003, terwijl voorheen alle verkozenen van Vlaamse lijsten werden verkozenen binnen die volgorde. Dit kan toegeschreven worden aan de hervormingen die in 2002 zijn doorgevoerd aan het kiesstelsel. Er werd beslist dat het gewicht van de lijststem zou worden gehalveerd, waardoor de ‘pot’ met over te dragen lijststemmen (voor kandidaten die onvoldoende voorkeurstemmen kregen om rechtstreeks verkozen te worden) sneller uitgeput was. Als gevolg hiervan was er een toenemend belang van de voorkeurstemmen. Kandidaten die veel voorkeurstemmen behalen, kunnen bijgevolg sindsdien gemakkelijker de nuttige volgorde doorbreken. In de praktijk blijken dit echter vooral de lijstduwers te zijn. Bovendien lijken kandidaten ook gemakkelijker buiten de nuttige volgorde verkozen te worden in de kieskringen Antwerpen, Limburg en Oost-Vlaanderen.

---

² Er bestaat discussie over de exacte definitie van verkozenen buiten de nuttige volgorde. Wij sluiten ons hier echter aan bij de omschrijving van Wauters en Weekers (zie: Het gebruik van de voorkeurstem bij de federale parlementsverkiezingen van 10 juni 2007, *Res Publica*, 50 (2), pp. 49-88).

2. Leeftijd

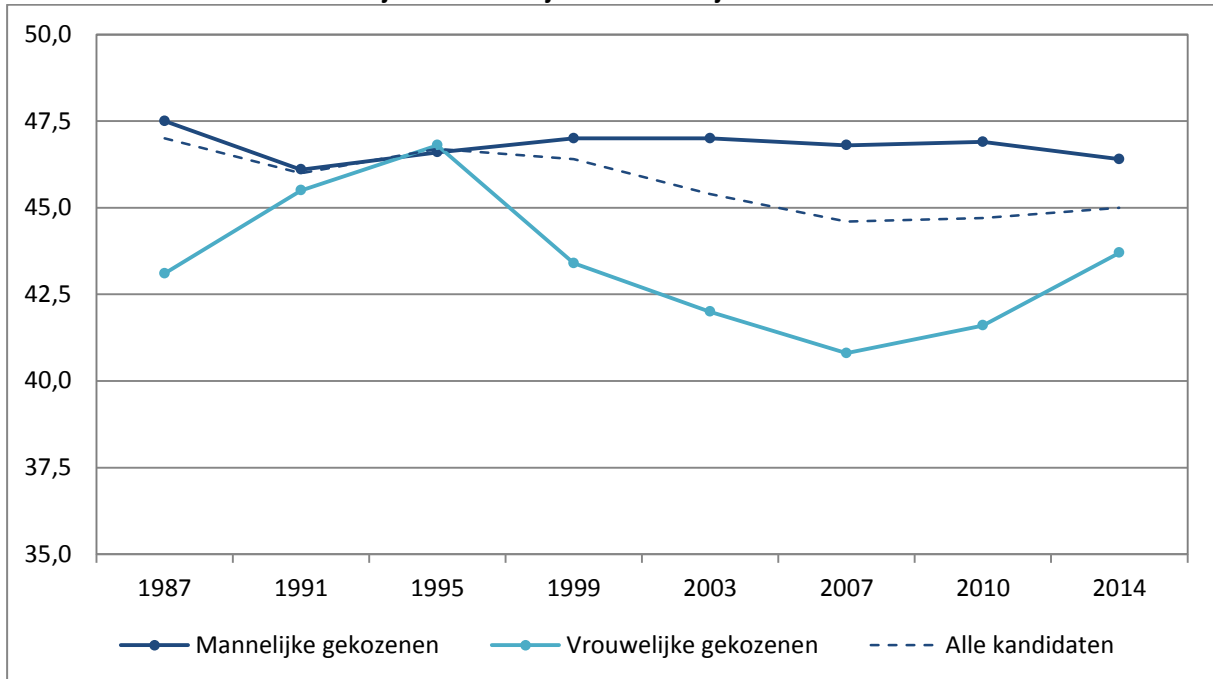
De gemiddelde leeftijd van de Vlaamse verkozenen in de Kamer bedraagt bij de jongste verkiezingen 45,2 jaar. Dit is lichtjes hoger dan in 2010 en gaat in tegen de tendens die we de afgelopen verkiezingen hadden vastgesteld. Zoals blijkt uit Grafiek 1, is de gemiddelde leeftijd van de Vlaamse verkozenen de voorbije 27 jaar immers gedaald, meer bepaald met 1,9 jaar. In 1987 was de gemiddelde verkozenen nog 47 jaar oud. Vooral tussen 1995 en 2007 was er een duidelijke evolutie naar verjonging, maar sinds 2007 lijkt deze trend te stagneren.

Deze verjonging van verkozen Kamerleden is in feite wel een verrassende vaststelling. Uit eerder onderzoek naar de gemiddelde leeftijd van de kandidaten bleek immers een graduele stijging van de gemiddelde leeftijd op de kieslijsten. Die gemiddelde veroudering van kandidaten vertaalt zich dus niet in een stijging van de leeftijd bij de Vlaamse verkozenen. Sinds 2010 benadert de gemiddelde leeftijd van de verkozen Kamerleden (44,7 jaar) trouwens zeer sterk de gemiddelde leeftijd van de kandidaten (44,2 jaar). Ook in 2014 is het gemiddelde van de verkozenen (45,2 jaar) bijna perfect gelijk aan het gemiddelde van alle kandidaten (45,1 jaar).

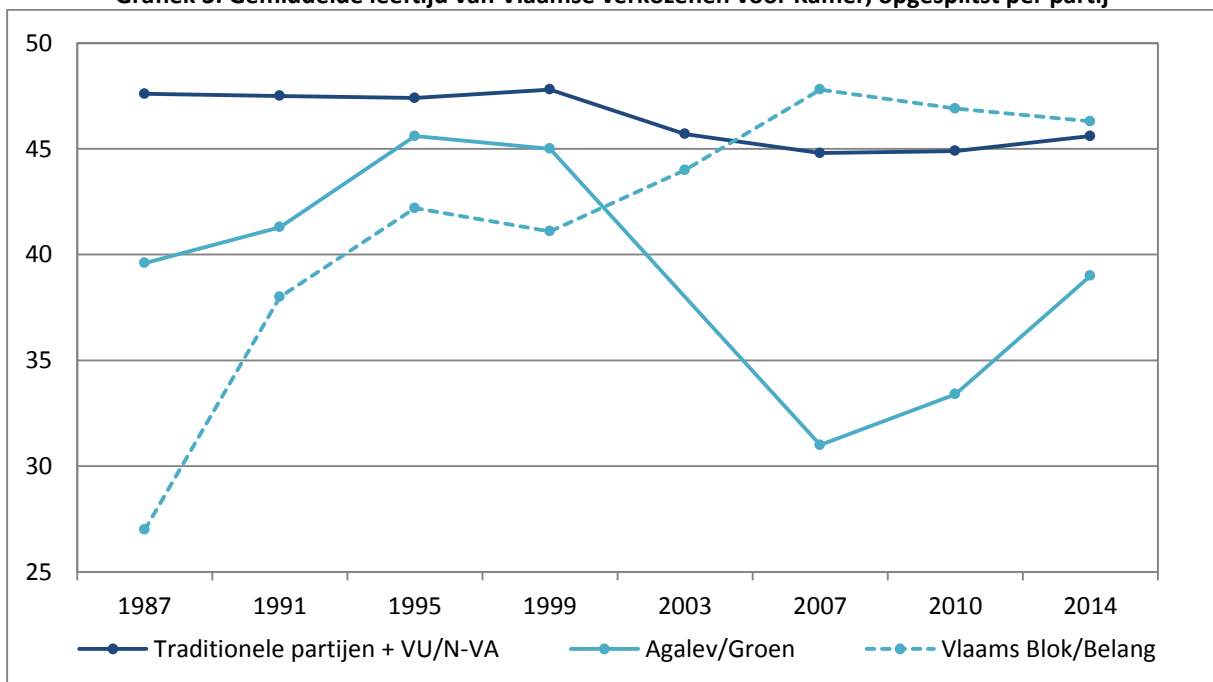
Als we voor de leeftijdsevolutie de opsplitsing maken tussen mannelijke en vrouwelijke verkozenen, dan zien we echter dat de geleidelijke daling van de leeftijd volledig toegeschreven kan worden aan de vrouwelijke verkozenen (Grafiek 2). Gedurende de volledige onderzochte periode ligt de gemiddelde leeftijd van de mannen nagenoeg constant op 46 à 47 jaar, terwijl de leeftijd van de vrouwen spectaculair afneemt van 46,8 jaar in 1995 naar 40,8 jaar in 2007. In 2010 werd deze trend even onderbroken, maar bedroeg het leeftijdsverschil tussen de beide geslachten wel nog steeds 5,3 jaar. In 2014 liggen de leeftijdsgemiddelden een stuk dichterbij elkaar: de mannelijke verkozenen zijn nu nog maar 2,7 jaar ouder dan hun vrouwelijke collega's. We zien dus een opvallend curvilineair patroon: tussen 1995 en 2007 vond er een grondige verjonging plaats bij de vrouwelijke verkozenen, maar in 2010 en 2014 werd deze groep geleidelijk terug ouder.

Grafiek 2: Gemiddelde leeftijd van mannelijke en vrouwelijke Vlaamse verkozenen voor de Kamer

Als we de leeftijdsevolutie tot slot analyseren per partij, dan valt onmiddellijk op dat twee partijen sterk uit de band springen, namelijk Agalev/Groen en Vlaams Blok/Belang (Grafiek 3). Laatstgenoemde partij kende in 1987 een opvallend laag leeftijdsgemiddelde, maar had tegelijk natuurlijk maar twee verkozen Kamerleden met de jonge Annemans en Dewinter. Sindsdien heeft de uiterst rechtse partij wel steeds oudere Kamerleden afgeleverd. In 2007 en 2010 lag de gemiddelde leeftijd van de Vlaams Belang-verkozenen zelfs iets hoger dan het gemiddelde van de overige partijen. Ook in 2014 is dat het geval met een gemiddelde leeftijd van 46,3 jaar, maar nu bestaat de fractie uiteraard nog maar uit drie verkozenen.

Grafiek 3: Gemiddelde leeftijd van Vlaamse verkozenen voor Kamer, opgesplitst per partij

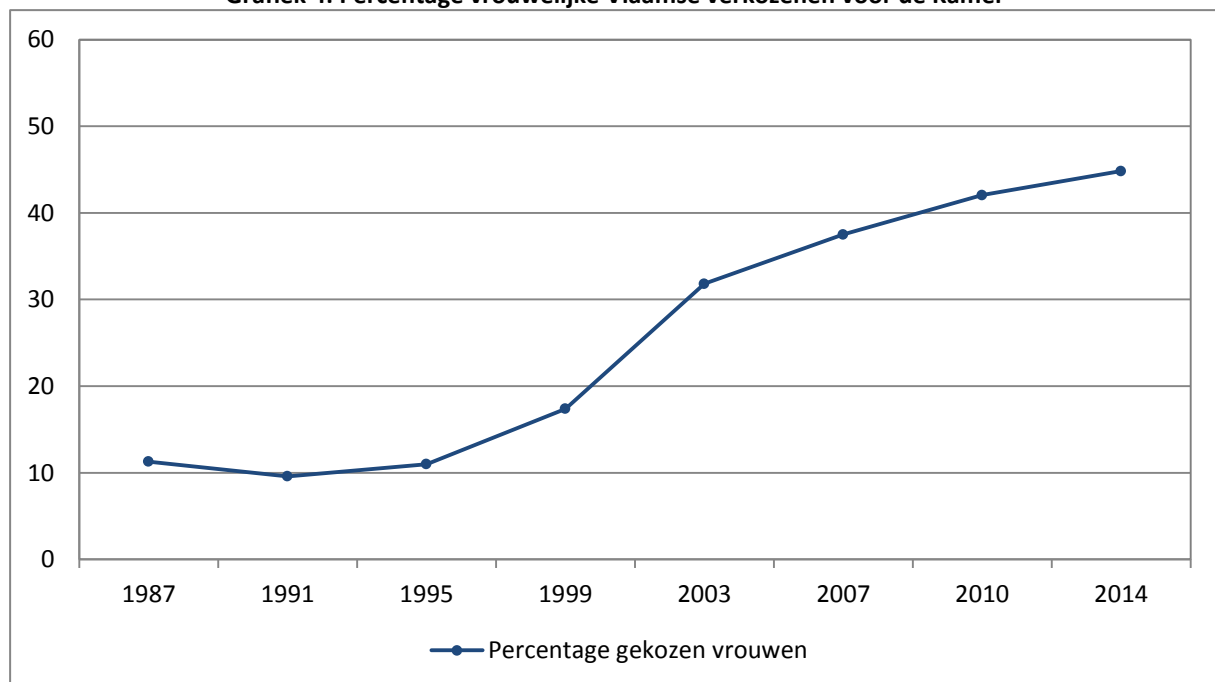

De verkozenen van de Vlaamse groenen daarentegen zijn dan weer opvallend jonger dan het Vlaamse gemiddelde in de Kamer. In 2014 bedraagt dat verschil 6,6 jaar, maar vooral bij de verkiezingen van 2007 en 2010 was het contrast zeer duidelijk: in 2007 waren de Groen-verkozenen maar liefst 13,8 jaar jonger dan de overige partijen, in 2010 bedroeg het verschil 11,5 jaar. Een volledige legislatuur zonder verkozenen in het federale Parlement heeft de Vlaamse groenen er blijkbaar toe aangezet om jong talent kansen te geven.

3. Geslacht

Het aantal vrouwelijke verkozenen zit duidelijk in de lift (Grafiek 4). Terwijl er bij de Kamerverkiezingen van 1987 tot 1995 nauwelijks 10 à 11% vrouwen werden verkozen, nam dit percentage gestadig toe bij de daaropvolgende stembusslagen. In 2010 steeg het percentage vrouwelijke verkozenen voor het eerst boven 40%, en naderde het zeer dicht tot bij de symbolische grens van 50%. Bij de jongste verkiezingen bereikt dit percentage een nieuw hoogtepunt dankzij 44,8% vrouwelijke verkozenen.

Grafiek 4: Percentage vrouwelijke Vlaamse verkozenen voor de Kamer

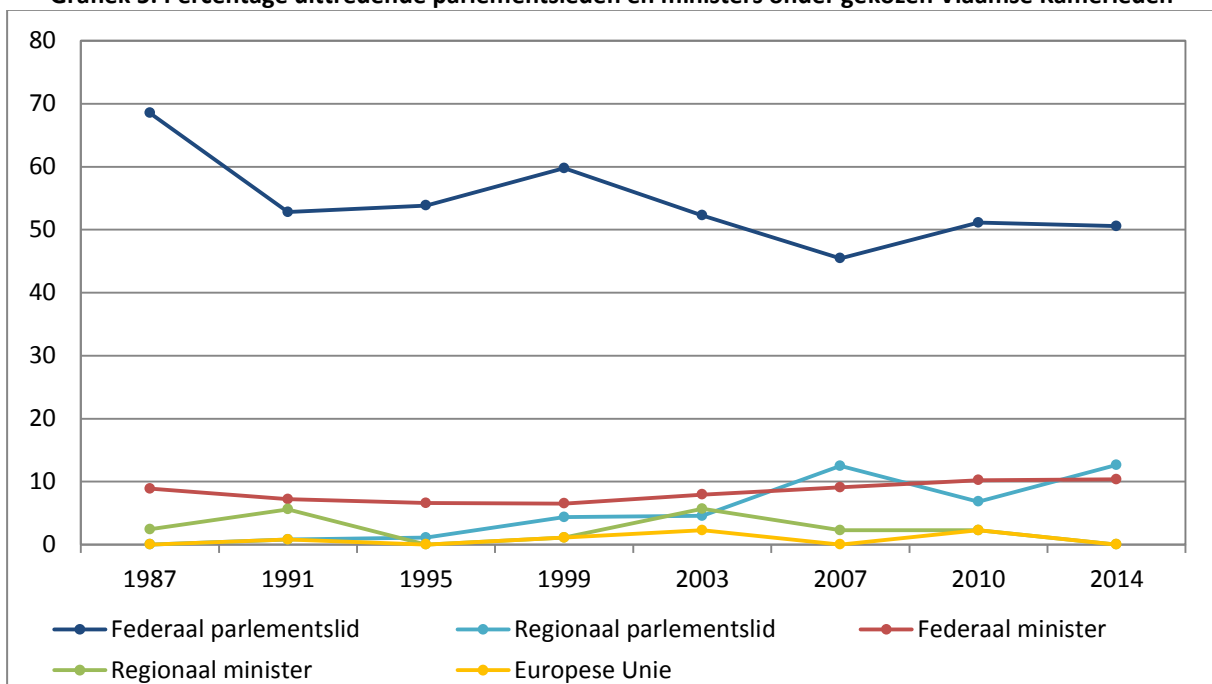
Deze evolutie is het logische gevolg van de quotawetten die sinds 1999 worden toegepast op de kieslijsten, maar sindsdien ook geleidelijk aan strenger zijn geworden. In 1999 mochten niet meer dan twee derde van de kandidaten op een lijst van hetzelfde geslacht zijn. Dit leidde dan wel tot een stijging van 6,4%, maar het aantal vrouwelijke verkozenen bleef al bij al nog zeer bescheiden met 17,4%. Sinds 2003 staan er evenveel mannen als vrouwen op alle lijsten, en bovendien moesten toen de eerste drie kandidaten van een verschillend geslacht zijn. Deze wetswijziging wierp onmiddellijk zijn vruchten af: het percentage vrouwelijke verkozenen steeg naar 31,8%. Een voorlopig laatste aanpassing aan de quotawetten werd doorgevoerd voor de verkiezingen van 2007. Sindsdien moeten de eerste twee kandidaten op alle lijsten van een verschillend geslacht zijn. Het aantal vrouwelijke verkozen Kamerleden nam vervolgens opnieuw toe tot 37,5% in 2007 en 42,1% in 2010. Bij de

jongste verkiezingen wordt er met een stijging van 2,8 % dus opnieuw een (bescheiden) stap gezet in de richting van volledige pariteit bij de Vlaamse verkozenen in de Kamer.

4. Uittredende parlementsleden³

Het percentage uittredende parlementsleden onder de Vlaamse verkozenen voor de Kamer bedraagt in 2014 73,6% (Grafiek 5). Reeds sinds 1995 blijft dit percentage schommelen tussen 70 en 75%. Als we kijken naar de verschillende types van uittredende parlementsleden, vallen er wel een aantal opvallende zaken te noteren. Allereerst hoeft het weinig te verbazen dat de uittredende federale parlementsleden altijd het best vertegenwoordigd zijn. Dit percentage ligt in 2014 niet hoger dan bij de vorige verkiezingen.

Grafiek 5: Percentage uittredende parlementsleden en ministers onder gekozen Vlaamse Kamerleden

Uit Grafiek 5 blijkt verder dat het percentage regionale parlementsleden onder de verkozen Kamerleden geleidelijk is toegenomen sinds de rechtstreekse verkiezing van het Vlaams Parlement. In 2007 werd zelfs 12,5% van de Kamerleden verkozen als uittredend Vlaams parlements lid. Nadat dit aantal reeds was teruggezaakt tot 6,8% in 2010, stijgt het opnieuw naar 12,6% in 2014. Concreet zijn er 11 Vlaamse parlementsleden die de overstap maken naar het federale niveau.

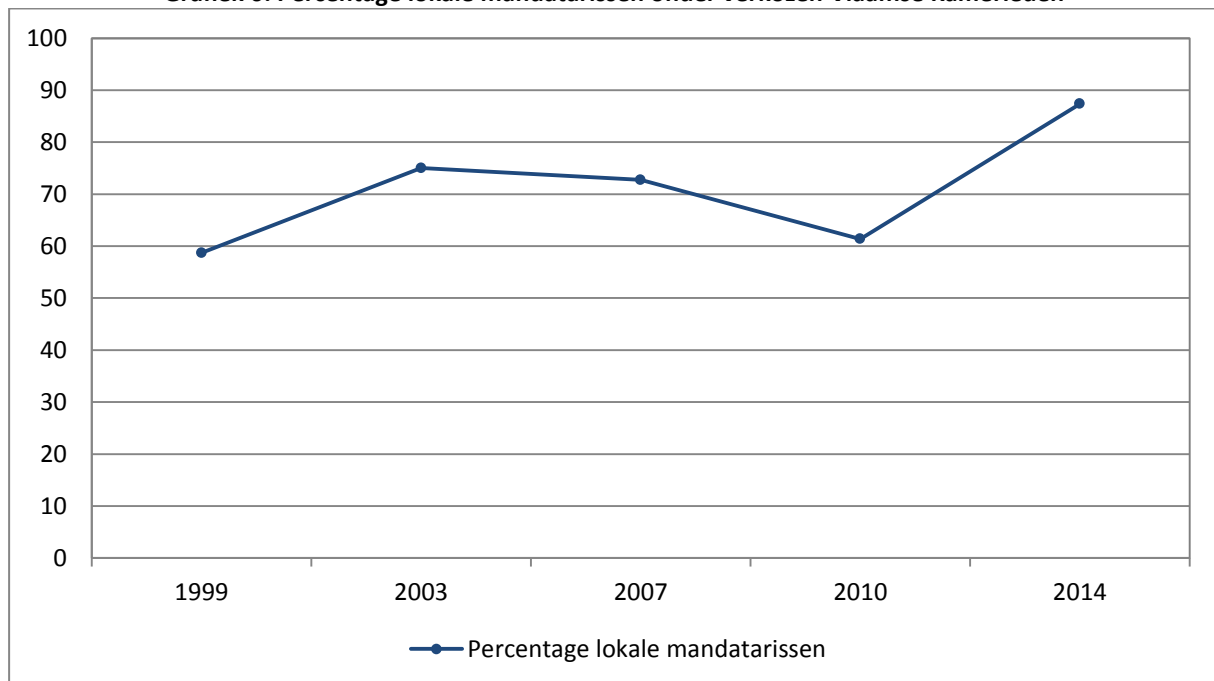
³ We definiëren de groep van uittredende parlementsleden zeer ruim: het gaat om alle kandidaten die hetzij uittredend parlements lid of minister zijn op het federale niveau, hetzij parlements lid of minister zijn op regionaal of Europees niveau. De rechtstreeks verkozen en gecoöpteerde Senatoren beschouwen we als uittredende federale parlementsleden, de gemeenschapssenatoren als regionale parlementsleden.

5. Gemeentelijke mandaten

Het hoeft natuurlijk niet te verbazen dat er onder de verkozen Kamerleden veel politici zijn met een lokaal mandaat. Die lokale ervaring vormt voor velen de politieke vuurdoop, en is bovendien een manier om een zekere voeling met de lokale achterban te behouden. Van de 87 verkozen Kamerleden zijn er in 2014 36 gemeenteraadsleden, bekleden 18 een schepenaamt en werden 22 tot burgemeester verkozen.

Bij deze verkiezingen stellen we een aanzienlijke toename vast van lokale mandatarissen (Grafiek 6). Meer bepaald stijgt het percentage met 26% tegenover 2010. Nochtans was dit cijfer bij vorige verkiezingen teruggezakt van 75% in 2003 naar 61,4% in 2010.

Grafiek 6: Percentage lokale mandatarissen onder verkozen Vlaamse Kamerleden

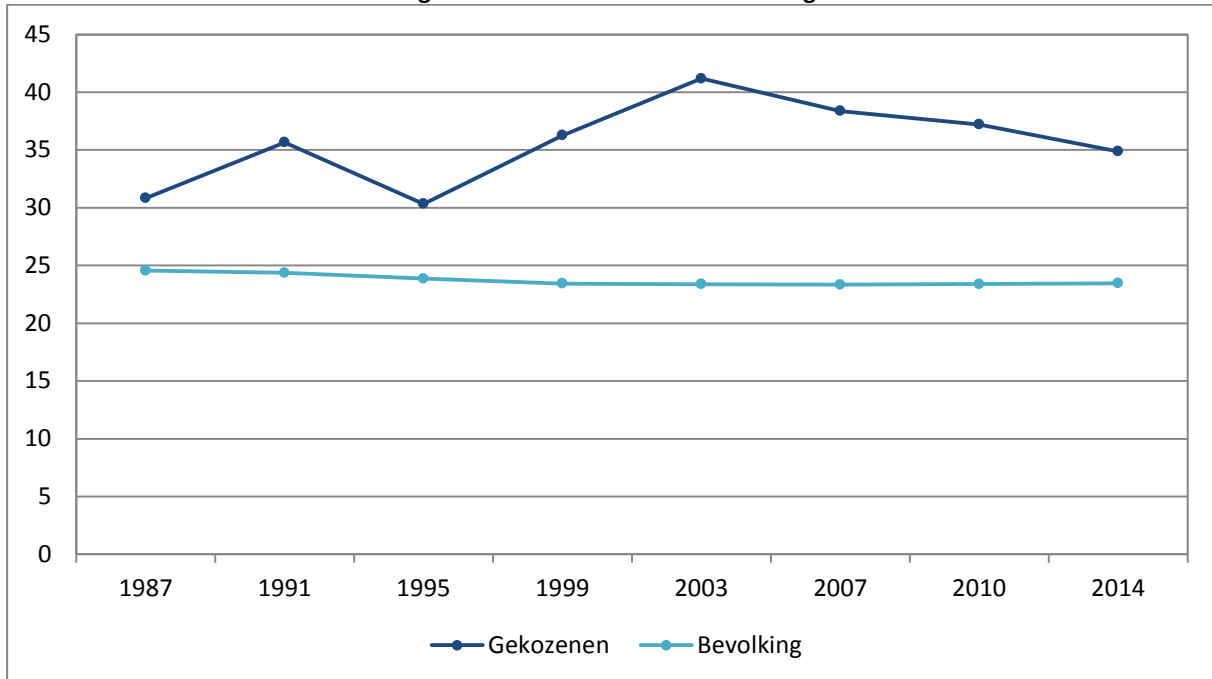

6. Woonplaats

Tot slot bekijken we het geografisch profiel van de Vlaamse verkozenen voor de Kamer. Meer bepaald maken we een onderscheid tussen centrumsteden, kleine gemeenten en een restcategorie van middelgrote gemeenten. De dertien centrumsteden zijn Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout. Die steden omvatten bijna 25% van de Vlaamse bevolking. De kleine gemeenten zijn alle gemeenten met minder dan 13.000 inwoners. Door de lat op 13.000 inwoners te leggen, bekommen we een groep van gemeenten waarvan het aandeel in de totale bevolking (gemiddeld over de hele periode) redelijk vergelijkbaar is met het aandeel van de centrumsteden. Voor 2014 bedraagt dat aandeel 22%.

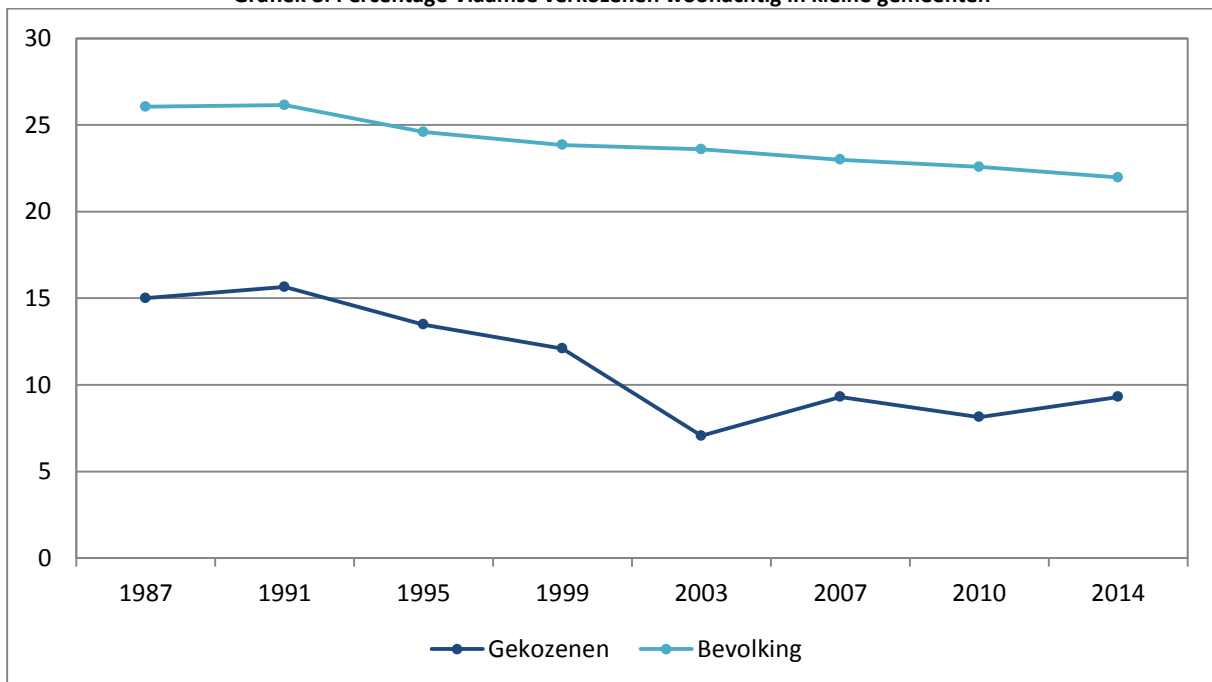

Grafiek 7: Percentage Vlaamse verkozenen woonachtig in centrumsteden

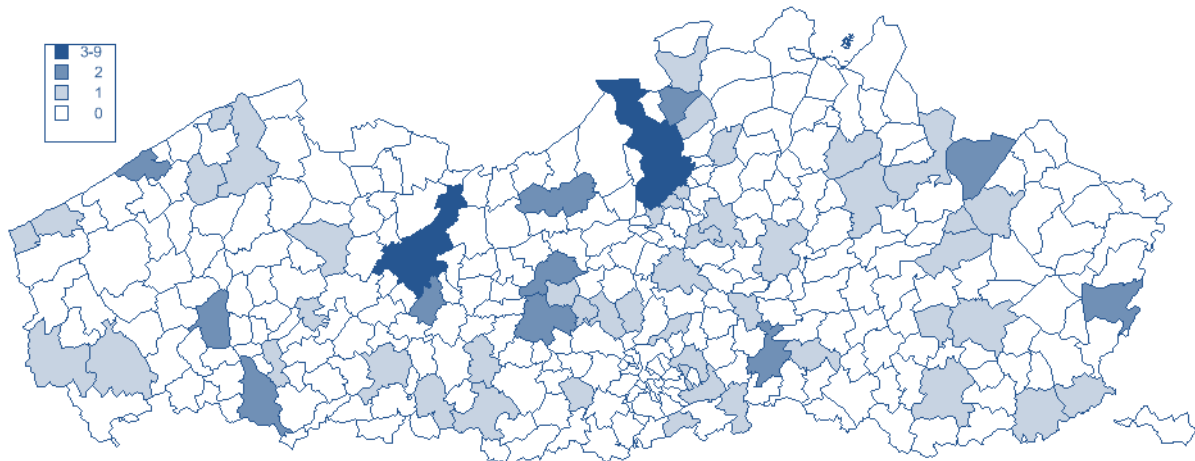
Grafiek 7 toont zowel de evolutie in het bevolkingsaandeel van centrumsteden, als de trend in het percentage verkozen Kamerleden die woonachtig zijn in centrumsteden. Op basis van hun bevolkingsaandeel zijn de centrumsteden al sinds 1987 oververtegenwoordigd. Wat dat betreft zijn de verkiezingen van 2003, de eerste met provinciale kieskringen, een absolute uitschieter: niet minder dan 41,2% van de verkozen Vlaamse Kamerleden woonde toen in één van de dertien Vlaamse centrumsteden. Daarna zakte dit percentage wel wat terug tot 37,2% in 2010. In 2014 daalt het aantal verkozenen uit centrumsteden verder af naar 34,9%. Dat blijft ruimschoots boven het bevolkingsaandeel van de centrumsteden in Vlaanderen.

Grafiek 8: Percentage Vlaamse verkozenen woonachtig in kleine gemeenten

Met de vertegenwoordiging van de kleinste gemeenten is het dan weer minder goed gesteld (Grafiek 8). In 2014 woont slechts 9,3% van de verkozenen in een gemeente van minder dan 13.000 inwoners. Dat is wel al een verbetering ten opzichte van de vorige verkiezingen. Ook hier tonen de cijfers een duidelijke lange termijnevolutie: vanaf de verkiezingen van 1991, waar dit percentage nog op 15,7% strandde, was er sprake van een neerwaartse trend. Opnieuw geven de verkiezingen van 2003 het opvallendste resultaat: toen waren slechts 7,1% van de verkozenen woonachtig in kleine gemeenten. Nadien herstelde dit percentage zich enigszins, om in 2014 zelfs te stijgen met 1,2%.

Kaart 1: Geografische spreiding van Vlaamse verkozenen voor de Kamer (2014)

In 2014 is er logischerwijze opnieuw een concentratie van verkozenen in Antwerpen (9) en Gent (6) (Kaart 1). Maar ook de Antwerpse randgemeenten doen het opvallend goed. Van de dertien Vlaamse centrumsteden halen enkel Genk en Turnhout geen enkele verkozene in de Kamer.